RWS

RECHT OP WAARDIG STERVEN

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Verschijnt driemaandelijks
juli, augustus, september 2021
P708387

- 7 oktober 2021, digitale lezing
- 9 oktober 2021, live RWS-happening

RWS vzw, pluralistische vereniging
Italiëlei 153, 2000 Antwerpen - jaargang 38, nummer 165

Léon Favyts
10-06-1941 - 26-05-2013

38
1983 - 2021

Hugo Van den Enden
27-06-1938 - 23-01-2007

PRIJS "Léon Favyts en Hugo Van den Enden"

1. **Doel**
   Een bachelor- of master thesis/eindwerk met als breed onderwerp "Het maatschappelijk aanvaard waardig sterven, levenseindebeslissingen en de relevantie naar de samenleving".
   (strikte Wetenschap is geen primordiaal gegeven).

2. **Wie kan deelnemen?**
   Alle eerder genoemde thesissen, bachelor of master, **maximum drie jaar oud**, door studenten die hun eindwerk hierover maakten. Ook eindwerken, gemaakt voor door de Belgische Staat erkende opleidingen, komen in aanmerking.

3. **De werken dienen in tweevoud aan de RWS-zetel gestuurd vóór 31 augustus van elk kalenderjaar.**
   Ze zijn geschreven in het Engels of het Nederlands, terwijl er een bondige duidelijke samenvatting van 1 kwartoblad moet worden bijgevoegd in beide talen. De proefschriften worden digitaal aangeleverd via het secretariaat info@rws.be. **Er dienen minimum drie werken ingediend te worden.**

4. **Kandidaturen worden kenbaar gemaakt via hogescholen en universiteiten, sociale media en websites.**

5. **De pluri-disciplinaire jury onder voorzitterschap van een RWS-bestuurder zal oordelen op individuele evaluatie zonder deliberatie. De werken worden geanonimiseerd aan de juryleden verstrekt. Daarna volgt de nominatieve telling van de punten.**

6. **Tegen de beslissing van de jury is geen bezwaar mogelijk.**

7. **De Raad van Bestuur stelt de waarde van de prijs vast.**

8. **De prijs wordt bekendgemaakt op 2 november van elk jaar, dit ter gelegenheid van de internationale dag Right to Die.**

9. **Proclamatie. De beste drie werken worden via een korte presentatie voorgesteld door de auteurs in de maand november.**

10. **De ingediende werken blijven bezit van RWS, ook als ze voor andere prijzen ingediend zijn.**

11. **RWS mag in overleg met de auteurs het volledig werk of delen hiervan gebruiken in publicaties.**

RWS

Recht op Waardig Sterven vzw
Italiëlei 153, 2000 Antwerpen

Tel: 03 272 51 63
E-mail: info@rws.be
www.rws.be

Bank
IBAN: BE19 3200 2641 7012
BIC: BBRUBEBB

Beheersorgaan
dr. Marc Van Hoey, voorzitter
Rita Goeminne, ondervoorzitter
Fanny Favyts, secretaris
Marc Vanryckeghem, penningmeester
dr. Marc Cosyns, Jacqueline Simon, Anne-Marie Claus,
David Lambrechts, Lynn Van Hoey,
dr.iuris Jean Vroman

Controle der rekeningen
René Laforce

Redactieraad
Eindredactie
Marc Van Hoey
Redactieraad
Romain De Clercq, Trees de Kind, Mick De Wachter,
Mireille Fourneau, Mick Gelper, Elka Joris,
Siegfried Van den Enden, Mieke Versées
E-mail: redactieraad@rws.be

Verantwoordelijke uitgever
Marc Van Hoey
Italiëlei 153, 2000 Antwerpen
Ondertekende artikels vallen onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs

Vormgeving & druk
Lay-out en druk: www.dewrikker.be

Deadlines
Teksten, foto's en illustraties inzenden vóór:
1 december voor nr 1 - jan-feb-maa
1 maart voor nr 2 - apr-mei-jun
1 juni voor nr 3 - jul-aug-sep
1 september voor nr 4 - okt-nov-dec

Gedrukt op 100 % gerecycleerd en chloorvrij
gebleekt papier

ISSN: 2031-8960

In dit nummer

2 • Prijs "Léon Favyts en Hugo Van den Enden"
4 • "Met elke golf", Bert Deben
5 • Woordje van de voorzitter
Gedicht "Het einde der tijden", Dirk Claus
6 • In memoriam Mr. Frederik Erdman
7 • Euthanasie België
8 • Internationaal nieuws
9 • Pijnbestrijding en euthanasie, Mexico
10 • Algemene Vergadering
12 • Contacten met RWS
14 • Achter de schermen: Johan Jacques
16 • Prikbord (deel 1)
17 • Cartoon - Woordzoeker - "Ik word lid van RWS"
18 • Boekentip "Ik ga met je mee", Gea van Beuningen & Erik van Ophoven
19 • Boekentip "Een pleidooi voor euthanasie zonder grenzen", Patrick Herbots
20 • Geschiedenis vaccineren
21 • In memoriam Paula Sémer
22 • Lezersbrieven
24 • Prikbord (Deel 2)
Boeken & documenten
26 • Nuttige adressen
27 • Schilderij Johan Jacques
28 • Belangrijke data voor uw agenda

Met elke golf …

Ik wandel langs het leven heen
verzacht van aard, maar nooit verlost
van het verleden, want hoe bemost
een steen ook is, het blijft een steen

zo staat het hier in mij geschreven
met ouder worden zelfs gegrift
de duinen, zand, de zee, de drift
die overging, in overleven

in vasthouden aan wie jij was
voor mij dan toch, en aan de sporen
die jij voor mij hier in een mist
van twijfels liet, met elke pas

met elke stap word jij herboren,
met elke golf weer uitgewist.

© bert deben

2de prijs Rinke Tolman Poëzieprijs 2008
30 mei 2008 te Soest, NL.

Woordje van de voorzitter

Beste lezer,

Als u dit blad ontvangt, is het hopelijk volop zomer en zijn velen eindelijk gevaccineerd tegen het COVID-virus! Het leven zal zich, zij het waarschijnlijk stilletjesaan, normaliseren.

U leest dat RWS andermaal onze jaarlijks verplichte Algemene Vergadering wegens de geldende coronamaatregelen deels online heeft gehouden op vrijdag 28 mei ll. Symbolisch op de 'Dag van Waardig Sterven en Euthanasie'.
We zijn wettelijk verplicht vóór eind juni een Algemene Vergadering te houden. Het verslag van deze vergadering, het financieel verslag en het activiteitenrapport kan u rustig nalezen in dit blad.

Hopelijk kunnen we volgend jaar terug live bijeenkomen.
Maar we werken ijverig verder en plannen ook wel een en ander.
Op donderdag 7 oktober zal ik een digitale lezing geven over 'beslissingen bij het levenseinde' en op zaterdag 9 oktober organiseren we terug een happening met publiek in de AP Hogeschool op de Italiëlei in Antwerpen.
Meer details over inschrijvingen enzovoort vindt u op de achterflap.

RWS wil zich erg inzetten voor alle rechten bij het levenseinde, ook bij de keuze rond het zogenaamd 'voltooid leven'.

Mensen die niet echt ziek zijn, niet terminaal zijn of lijden, moeten op respectabele leeftijd kunnen beschikken over hun eigen leven en dood.
Precies daarin wil RWS het voortouw nemen, in de hoop hierover een maatschappelijk en politiek debat op gang te trekken.

Wij willen dit onderwerp op 9 oktober, de Internationale Dag van Palliatieve Zorg, in de kijker zetten met de eerste uitzending van een podcastreeks over dit thema.
Hoe dit alles in zijn werk zal gaan, wordt uitgebreid gecommuniceerd via onze website en Facebookpagina.

Maak u vriend van de RWS-Facebookpagina en volg het RWS-nieuws.
Wij weten dat 'voltooid leven' niet voor alle spelers op het veld even aanvaardbaar is, maar voor RWS EN HAAR LEDEN is het dit des te meer!

RWS zal starten met counseling rond dit onderwerp bij leden die nood hebben aan begeleiding en hulp in deze materie.
Wij hopen u talrijk te mogen begroeten op 7 en 9 oktober!

Veel leesplezier, en vergeet niet uw bijdrage of steungift te doen. Ze blijft nog steeds erg nodig!

Groetjes,

Uw voorzitter,
Marc Van Hoey

Gedicht

"Het einde der tijden" *(1995)*

Het einde der tijden is nabij!

Zolang de vogels de lucht
doorklieven,
de leeuwen in Afrika brullen,
de ratten Parijs ondergraven
en de termieten rustig heuveltjes
maken
de poezen op mijn schoot spinnen
is er nog geen gevaar.

Zolang op de binnenkoer
geraniums bloeien,
de snelwegen afgeboord worden
met acacia's,
de radio nog vrolijke deuntjes
speelt
en de televisie verder kreunt…
blijven wij vast geloven in alles
en kan alles blijven zoals het was.

Het einde der tijden is voorbij
en morgen gaat alles beter!

een aanslag op de eerbaarheid?

Dirk Claus
(1929 - 2006)

Mr. Frederik Erdman

Een icoon. Een monument. Een wijze advocaat in de meest pure zin van het woord.

Op zaterdag 10 april 2021 overleed op 87-jarige leeftijd mr. Frederik ERDMAN. De Antwerpse Balie is in rouw. Het plotse verlies van haar voormalig stafhouder en erevoorzitter van de Vlaamse Conferentie treft de Balie Provincie Antwerpen recht in het hart.

Hij studeerde politieke en diplomatieke wetenschappen, en daarna rechten aan de Université Libre de Bruxelles. Hij werd ingeschreven op de lijst van de stagiairs op 22 september 1958, en was onafgebroken tot aan zijn overlijden verbonden aan die balie waarvan hij een boegbeeld was.

Zijn woordenschat was quasi onbeperkt. Zijn juridische analyses, gekoppeld aan krachtige argumenten en een grote intelligentie, waren vlijmscherp. Hij was erudiet en progressief maar nooit verbitterd. Met het hart op de juiste plaats en de gave van het woord. De balie zal hem en zijn gevatte speeches – menigmaal in het kader van de activiteiten van de Vlaamse Conferentie die hem zo na aan het hart lag – verschrikkelijk hard missen.

Zijn strijdvaardigheid voor een solidaire, rechtvaardige en vrije samenleving mag zonder meer als legendarisch worden betiteld. Hij stond dan ook aan de wieg van tientallen wetgevende initiatieven, waaronder in dit kader vooral mag worden verwezen naar de euthanasiewet. Hij stond als het ware aan de wieg van die wet die op 28 mei 2002 werd afgekondigd in België. Samen met o.a. wijlen Etienne Vermeersch hoort hij thuis in het rijtje van zeer belangrijke protagonisten voor de legalisering van euthanasie in ons land. Intussen blijken de jaarlijkse euthanasiecijfers (die schommelen tussen grofweg 2.000 en 2.500 per jaar, oftewel een 200-tal per maand) een vast gegeven te zijn geworden. De geschiedenis heeft bewezen dat er op dit gebied een maatschappelijke noodzaak bestond en bestaat, en daaraan heeft Fred ERDMAN vanuit zijn ruimdenkend karakter een invulling kunnen geven.

Ooit stelde hij het als volgt bij de beëindiging van zijn actieve politieke leven: "Ik heb er veel zien komen en gaan. Nu is het voor mij tijd om te gaan".

Een bijzonder groot verlies. Een schoon mens ging van ons heen... RIP ■

Dirk DIELEN
advocaat

Frederik, Fred Erdman, lid van het RWS-beschermcomité

Wijzigingen wat betreft de wilsverklaring inzake euthanasie

Beslissingen van de Ministerraad van 21 mei 2021

De ministerraad keurt op voorstel van minister van Volksgezondheid Frank Vandenbroucke een ontwerp van koninklijk besluit goed dat twee koninklijke besluiten wijzigt over de wilsverklaring inzake euthanasie.

De wet van 15 maart 2020 bepaalt dat de wilsverklaring inzake euthanasie voor onbepaalde duur geldig is. Dat heeft tot gevolg dat het koninklijk besluit van 2003, waarin de duur van de wilsverklaring beperkt wordt tot vijf jaar, moet worden aangepast.

Het koninklijk besluit uit 2007 wordt op zijn beurt aangepast aan de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming. Daarnaast wordt ook de administratieve procedure voor de registratie van de wilsverklaring inzake euthanasie vereenvoudigd. Op verzoek van de aangevers registreren de gemeenten namelijk hun wilsverklaringen in de daartoe voorziene databank. Het bewijs van die registratie en de wilsverklaring worden vervolgens aan de aangever bezorgd. De papieren wilsverklaringen worden dus niet langer verstuurd of opgeslagen bij de FOD Volksgezondheid.

Het ontwerp wordt ter advies voorgelegd aan de Gegevensbeschermingsautoriteit en aan de Raad van State.

Ontwerp van koninklijk besluit wijziging tot het koninklijk besluit van 2 april 2003 houdende vaststelling van de wijze waarop de wilsverklaring inzake euthanasie wordt opgesteld, herbevestigd, herzien of ingetrokken en het koninklijk besluit van 27 april 2007 tot regeling van de wijze waarop de wilsverklaring inzake euthanasie wordt geregistreerd en via de diensten van het Rijksregister aan de betrokken artsen wordt meegedeeld

Gepubliceerd door FOD Kanselarij van de Eerste Minister – algemene directie Externe Communicatie

Toevoeging van RWS

Hiervoor vindt u de bevestiging dat wilsverklaringen **opgesteld of hernieuwd na 2 april 2020 voor onbepaalde duur gelden**. Dat is een hele verbetering ten opzichte van de wet van 2002, die voorzag in een geldigheidsduur van vijf jaar en waarbij de wilsverklaringen dus om de vijf jaar dienden hernieuwd te worden.

Had u een "oudere" wilsverklaring -dus van vóór april 2020- en heeft u deze al hernieuwd? Zo ja, is alles perfect geregeld.
Zo neen, dan raden wij u aan hiervoor de nodige stappen te ondernemen. Het zal u heel wat rust brengen.

Concreet:

- Vóór de vervaldatum van de wilsverklaring krijgt u van RWS een verwittiging via mail of brief.
  De "nieuwe" documenten kan u downloaden op onze website of bij RWS aanvragen.

- Ook als uw wilsverklaring nog niet op korte termijn vervalt en u voor uw gemoedsrust ons advies voor hernieuwing volgt, kan u de documenten natuurlijk aanvragen of downloaden.

Let wel: wijziging of intrekking is vanzelfsprekend op elk ogenblik mogelijk. ■

Levenseinde , euthanasie around the world...

WFRTDS WORLD FEDERATION RIGHT TO DIE SOCIETIES

EUROPA

Nederland
De Nederlandse partij D66 brengt een wetsvoorstel ter tafel in verband met levenseinde bij zogenaamd voltooid leven.
Dit moet toelaten dat personen boven 75 jaar kunnen vragen hun leven op een wettelijke manier te beëindigen. Wordt vervolgd.

Portugal
De wetsvoorstellen die ter tafel lagen, laten euthanasie toe bij ondraaglijk of langdurig lijden bij ongeneeslijk zieken, mits uiteraard een diagnose en goedkeuring van een medische commissie.
Zij zouden echter niet gelden voor minderjarigen of ingeval van psychisch lijden. Twee artsen en een psychiater moeten hun akkoord geven.
Enkel inwoners van Portugal kunnen zich beroepen op dit recht.
Er zijn vijf wetsvoorstellen besproken en aanvaard in het Parlement en deze zijn in een wettekst gegoten.
De president moest dan deze wet ondertekenen, maar heeft geweigerd. De tekst moest vervolgens ofwel rechtstreeks opnieuw naar het Parlement of worden getoetst door het Grondwettelijk Hof.
Dit Hof heeft op vraag van de president (een overtuigd christen) geoordeeld dat de tekst vernietigd wordt en teruggestuurd wordt naar het Huis van Afgevaardigden.
Wordt dus vervolgd.

Spanje
Het Spaanse parlement heeft met een ruime meerderheid van 202 volksvertegenwoordigers op de 350 de wet op de euthanasie in Spanje goedgekeurd op 18 maart 2021.
Deze wet zal van kracht worden in juni 2021.
Deze wet laat zowel toe dat de zorgverlener de dood veroorzaakt als zelfdoding met hulp van een arts.

De persoon moet een ernstige en ongeneeslijke ziekte hebben of chronische pijn hebben opdat de patiënt de medische beroepsgroep kan inroepen.

De strikte voorwaarden zijn: Spanjaard zijn of ingezetene, juridisch bekwaam en bij bewustzijn zijn, en een schriftelijk verzoek indienen dat binnen de 15 dagen moet worden hernieuwd.

Bovendien moet een andere arts het verzoek goedkeuren en moet ook de beoordelingscommissie groen licht geven.
De katholieke kerk en rechts/extreem rechts verzetten zich tegen deze hervorming.

NOORD-AMERIKA

Canada
Canada heeft sinds 2016 een euthanasiewetgeving die enkel van toepassing is bij zieken met een levensverwachting van minder dan zes maanden.
Op 17 maart 2021 werd een wetsvoorstel genaamd "Bill C7" ingediend, dat stelt dat iedereen met een fysieke aandoening euthanasie moet kunnen krijgen.
In Canada opteert men voor 'medical assistance in dying' (MAID) doelend op euthanasie.
Deze uitbreiding is evenwel niet van toepassing bij psychische ziektes maar dan wel bij comateuze patiënten mits zij een voorafgaande wilsverklaring opstelden (cfr België).

ZUID-AMERIKA

Colombia
Alhoewel euthanasie en levenseinde al veel jaren geregeld zijn in dit land was er nog steeds geen echte wetgeving hieromtrent.
Men zal overgaan tot het uitwerken van een echte wetgeving met betrekking tot euthanasie

Uruguay
MADU, Muerte Asistida Digna en Uruguay, werd gestart op 5 augustus 2020 en heeft meteen een wetsvoorstel tot legalisatie van euthanasie en assisted dying ingediend.
De meerderheid van de bevolking steunt dit voorstel.
Het is gericht op volwassenen, terminaal zieken en een tweede arts zal steeds advies moeten geven.
Psychisch lijden en minderjarigen zijn uitgesloten.
Wordt vervolgd.

AUSTRALIË

Tasmanië
Op 23 maart 2021 werd in het Tasmaanse parlement de wet op assisted dying goedgekeurd. Hierdoor werd dit de derde staat van Australië waar euthanasie bij wet geregeld is. Dit in navolging van Victoria en West Australië. ■

Dr. Marc Van Hoey

De uitdaging van lijden

De vraag om waardig te sterven stelt zich in Zuid-Amerika onder heel andere omstandigheden dan in Europa. Veel arme mensen sterven thuis zonder voldoende pijnstillers, zonder begeleiding en steun. Religie blijft hun levensopvattingen bepalen. De opvang in ziekenhuizen is niet zo evident als hier in Europa.

Het is daarom interessant te zien dat op 17 maart 2021 door Diálogos DMD (Por el Derecho a Morir con Dignidad) een webinar is georganiseerd met als titel "El Desafío del sufrimiento" (De uitdaging van lijden). Hieronder volgt een beknopte samenvatting.

DMD Mexico, opgericht door Amparo Espinosa Rugarcía, wil de dialoog bevorderen over levenseindekeuzes voor mensen in de laatste fase van hun leven.
Sprekers: ***Amparo Espinosa Rugarcía***, stichter en voorzitter van DMD Mexico
Margarita Araujo Navarrete, Medisch specialist in palliatieve zorg, ABC-ziekenhuis, Mexico
Frances Kissling, President van het Center for Health Ethics and Social Policy, USA.
Cristina Villarreal, moderator, psycholoog, Colombia

In de inleiding tracht de voorzitter tot een definitie van pijn te komen, wat niet gemakkelijk is. Pijn is inherent aan het mens-zijn.
Kan pijn betekenisvol zijn? De ene ervaart pijn als een straf, voor de andere is het een leerproces. Sommige vormen van pijn, bijvoorbeeld bij een bevalling, zijn vlug vergeten.
Tot nu toe is er in Mexico en Zuid-Amerika maar weinig onderzoek verricht naar pijn.
De voorzitter vraagt zich af of er een verschil is tussen emotionele en fysieke pijn. Lijden rijken anders dan arme mensen? Verandert je persoonlijkheid door lijden? Hoe zou een wereld zonder pijn er uitzien?
Wat is daarin de plaats van een waardige dood? Een begeleide dood?

Frances Kissling bespreekt de culturele erfenis van het katholieke denken over lijden. Als je in dit leven lijdt, zal je zalig zijn in het hiernamaals. God beslist wie sterft en wanneer. Lijden werkt verlossend is het centrale punt van zijn verhaal.
Deze attitude leeft bij veel mensen in Zuid-Amerika. Een goede katholiek gelooft niet in zelfdoding of euthanasie. Afzien wordt zo iets om na te streven.

Margarita Araujo Navarrete werkt in Mexico City. Zij gaat ervan uit dat de patiënt het centrum van zijn universum is. De lijdende mens moet gerespecteerd worden én hij moet de kans krijgen om zijn pijn en lijden te bespreken met de arts, maar ook met zijn omgeving. Begeleiden van de familie is zeer belangrijk.Hen informeren en respecteren wat ze echt voelen. Informatie en praten over 'pijn' helpt om te begrijpen.

Besluit van de webinar:
Pijn maakt deel uit van het leven, pijn heeft ook een functie: het is een signaal dat er iets mis is in ons lichaam.
Wie beslist? De zieke mens. Het hulpteam kan helpen om aanvaarding binnen de familie mogelijk te maken.
Richtlijnen over hoe om te gaan met pijn zijn noodzakelijk in Mexico.
Ook al horen we niet graag over de dood en sterven en is dit een taboeonderwerp voor vele gezinnen, begeleiding dringt zich op. Families lopen ook dikwijls weg van een familielid dat pijn heeft, wat dan weer voor eenzaamheid van de lijdende patiënt zorgt. Respectvol omgaan met deze harde realiteit is de boodschap. ■

Anne-Marie Claus
RWS-bestuurslid

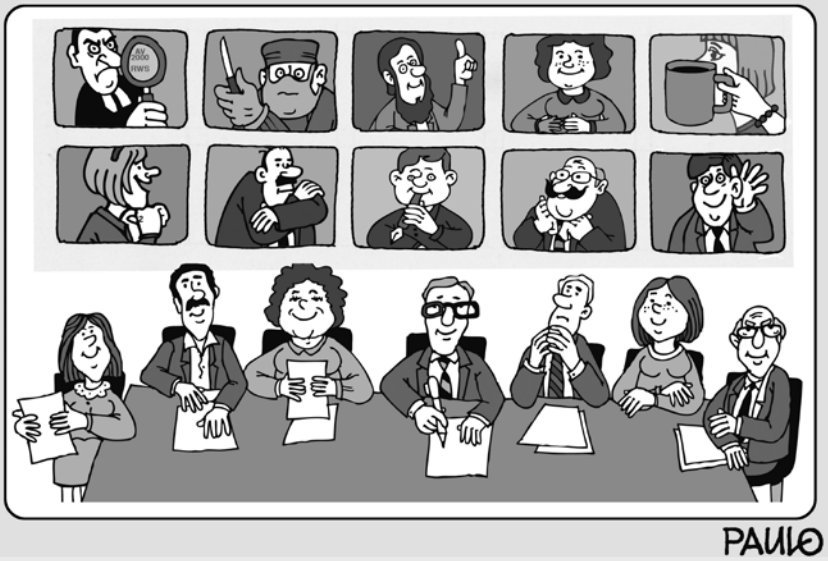

Algemene Vergadering

28 mei, reeds jaren de Nationale Dag van Waardig Sterven en Euthanasie. Om de gekende redenen kon het jaarlijkse symposium niet doorgaan en dit reeds voor de tweede keer. Toen een datum gezocht werd voor de jaarlijkse Algemene Vergadering 2021 besliste RWS 28 mei te eren. In 2020 werd digitaal vergaderd. Dit keer echter deels live, deels online.

Acht personen volgden op de zetel het gebeuren en negen thuis op hun computerscherm.
RWS heeft dit jaar een technologische stap gezet: er werd een groot televisiescherm geïnstalleerd op de zetel en van daaruit leidde voorzitter dr. Marc Van Hoey het gebeuren. In het financieel verslag hierna vindt u een weerslag van de aankoopprocedure.

In het kort het verloop van het gebeuren:

- De financiën 2020 werden behandeld door penningmeester Marc Vanryckeghem (zie zijn inbreng hierna) en de commissaris van de rekeningen René Laforce.
- Fanny Favyts bracht verslag uit van de (povere) activiteiten 2020 (haar artikel vindt u eveneens hierna).

Het grote televisiescherm op de RWS-zetel is op technologisch vlak een stap vooruit, ook al waren er enkele kinderziektes. Anderzijds is er de grote hoop dat dit écht de allerlaatste digitale vergadering was. Kijkt niet iedereen uit naar zonnige én gezonde maanden en jaren?

Verslag over de activiteiten

In 2020 kwam de raad van bestuur van de vereniging bijeen op 4 januari, 8 februari, 7 maart, 27 mei, 22 juli, 17 oktober en 5 december. Vanwege COVID-19 maatregelen waren de laatste vergaderingen deels online.

Op 31 januari is in AP Hogeschool in Antwerpen de film "End Credits" vertoond. Aansluitend aan de vertoning was er een panelgesprek.

Er was een grote opkomst. Maar liefst 237 personen hadden ingeschreven voor deze avond en 176 waren er aanwezig.

Er zijn in 2020 tot begin maart drie lezingen gehouden, namelijk een besloten lezing in Gent op 20 januari, een lezing voor het Willemsfonds in Oostende op 13 februari en een lezing in het Welzijnshuis in St-Gillis-Waas op 4 maart. Alle overige lezingen konden helaas niet doorgaan.

De Dag van Waardig Sterven, die jaarlijks georganiseerd wordt op 28 mei en het thema "Dementie" zou behandelen, is afgelast en verplaatst naar 2022.

De jaarlijkse Algemene Vergadering vond omwille van COVID-19, voor het eerst in de geschiedenis van RWS online plaats op woensdag 2 september.

Ook de jaarlijkse bijeenkomsten van Right to Die Europe en Right to Die World konden niet doorgaan.

Ook kon RWS voor de vrijwilligers geen intervisiebijeenkomsten noch een uitstap organiseren.

boekjaar 2020

De redactieraad van het kwartaalblad kwam bijeen op 24 januari, 24 april, 17 juli en 27 oktober.

RWS heeft permanenties gehouden in Antwerpen, Mechelen, Turnhout, Hasselt en Gent. In Antwerpen gebeuren deze permanenties om de 14 dagen op de 1e en 3e donderdag van de maand met de hulp van verscheidene vrijwilligers. In Gent is dit telkens de 3e woensdag van de maand.

In januari, februari en de eerste helft van maart konden de permanenties in Gent en Antwerpen zonder afspraak bezocht worden. Mensen konden binnen lopen tussen 14 en 16 uur.

Vanaf begin mei werden de permanenties in Antwerpen en Gent op afspraak gehouden. In Antwerpen kan men vanaf mei op afspraak terecht tussen 13.30 uur en 16 uur, in Gent tussen 14 en 16 uur. De permanenties vanaf 18 maart tot en met eind april zijn afgelast.

In Hasselt, Turnhout en Mechelen waren de permanenties altijd al op afspraak. Maar ook hier zijn een aantal afspraken uitgesteld vanwege de coronamaatregelen.

In Antwerpen werden er 17 permanenties gehouden, waarbij in totaal zo'n 100 personen werden geholpen.

In Gent, Turnhout en Mechelen werden er een aantal permanenties gehouden, overal natuurlijk minder door corona. In Gent waren het er 2 en zijn er 5 personen geholpen, in Mechelen 2 permanenties telkens voor één persoon en in Turnhout is de permanentie telefonisch afgehandeld wegens corona.

Ook is er het hele jaar door een telefoonpermanentie die met een wekelijkse beurtrol door vrijwilligers wordt verzorgd.

Net zoals in voorgaande jaren waren de meest gestelde vragen tijdens deze permanenties, in hoofdorde :

- ✓ vraagstelling over RWS en de twee documenten (negatieve wilsverklaring patiëntenrechten, vroeger levenstestament en wilsverklaring inzake euthanasie),
- ✓ afgifte van deze documenten samen met de verklarende tekst,
- ✓ hulp bij invulling of verbetering van reeds ingevulde documenten,
- ✓ hernieuwing na vijf jaar van de euthanasieaanvraag,
- ✓ wijzigingen met betrekking tot de wettelijke mandataris en/of vertrouwenspersoon,
- ✓ vraag naar uitvoerende artsen voor euthanasie,

De prijs Léon Favyts en Hugo Van den Enden werd niet uitgereikt omdat er te weinig inzendingen waren. ■

Fanny Favyts
Secretaris RWS

Een woordje over de financiën van de vzw RWS met betrekking tot het pandemiejaar 2020

Tot enkele jaren geleden werd de jaarlijkse balans volledig gepubliceerd in ons kwartaalblad. Het bestuursorgaan besliste om dit niet meer te doen, omdat zeer weinig mensen interesse hadden in deze 'droge' materie en dat - naast de controle door de rekeningcommissaris en de bespreking van de cijfers in het bestuursorgaan en op de Algemene Vergadering - deze worden neergelegd op de Rechtbank van Koophandel. Het nam dus zeer veel ondoelmatige plaats in beslag in het kwartaalblad. Vandaar de terechte vraag om ten behoeve van de lezers van het kwartaalblad alsnog jaarlijks een klein tekstje in te lassen over deze. Dit tekstje kan dan vooral gericht zijn op wat specifiek, anders of bijzonder was tegenover de vele recurrente en weinig boeiende elementen.

Onze vzw RWS heeft de wijziging van boekhoudkantoor van Q bus (Berchem) naar Afibo (Brasschaat) goed verteerd. Afibo begint onze vzw steeds beter te kennen. Het is belangrijk dat het boekhoudkantoor - naast de droge cijfers - toch wat zicht heeft op waar onze vzw mee bezig is en wat onze core business is.

Zoals op alles in de samenleving - en dit zowel in goede als in minder goede zin - heeft de coronapandemie een sterke invloed gehad op de werking van de vzw. Thuiswerk werd uitgebreid, vergaderingen dienden méér vanop afstand mogelijk te worden, hygiënische preventieve maatregelen dienden ▶

te worden ingevoerd, enzovoort. Er werden minder activiteiten / events gepland en uitgevoerd, de hoofdzetel op de Italiëlei werd minder gefrequenteerd, . . .

Onze liquiditeiten groeiden aan met zo'n 20.000 euro - dit voornamelijk ten gevolge van de verlaagde kostenfactor, die betrekking heeft op een aantal geplande events die door corona werden gecancelled of niet hebben kunnen plaatsvinden. Onze reserves op de spaarrekening bleven min of meer stabiel en de bestaande kleine rekening vreemde deviezen werd wegens zinloosheid opgedoekt.

Tegenover 2019 is er wel een daling van de bedrijfsopbrengsten van zo'n 25% - de vzw heeft geen verlies geleden, maar het positief saldo liep terug met ongeveer 20.000 euro. De oorzaak ligt in een terugloop van de lidgelden, de giften en de overige inkomsten.

Onze bedrijfskosten zijn vergelijkbaar met het boekjaar 2019, met toch enkele kleine afwijkingen. De kosten voor seminaries daalden tot 0 euro. Onze sponsoring van de locatie te Gent liep terug, de cateringkosten waren lager, evenals de vrijwilligersvergoedingen. Hiertegenover observeren we wel een lichte toename van de personeelskosten en de kosten voor publiciteit.

Afschrijvingen tijdens het boekjaar 2020 waren verwaarloosbaar.

Tenslotte wat de begroting voor 2021 betreft:
- qua ontvangsten gaan we in 2021 'ambitieus' voor 95.000 euro.
- we voorzien opnieuw een budget van 4.000 euro voor seminaries.

Omwille van de problemen die zijn ondervonden tijdens enkele bestuursvergaderingen is de beslissing genomen om zeer dringend een audio/video-systeem aan te kopen en te laten plaatsen. Dit was een dringende noodzaak wegens de penibele wijze waarop we onze vergaderingen moesten doen in een hybride vorm . . . enkele bestuurders op kantoor en de rest van de bestuurders vanop afstand. Een vrijwilliger werd aangezocht om dit dossier snel en op de juiste wijze te begeleiden. Na een onderzoek van de bestaande situatie op het kantoor, een behoeftenstudie en een plan van bekabeling, resulteerde dit in het opvragen van offertes bij drie gespecialiseerde bedrijven. Het resulteerde in twee offerterondes. Tijdens de eerste offerteronde schommelden de prijzen tussen 4.220 euro en 7.500 euro. De zinloosheid van een wifi-oplossing werd door middel van een try-out ter plaatse aangetoond. Tijdens de tweede offerteronde schommelden de prijzen dan tussen 2.500 euro en 4.500 euro. Uiteindelijk werd het systeem snel geplaatst voor 2.500 euro. ■

Vanryckeghem Marc
Penningmeester vzw RWS

Permanenties

Tijdens de permanenties zijn een aantal goed opgeleide RWS-vrijwilligers aanwezig. Zij zijn bereid u algemene informatie te geven over RWS en de voordelen van een lidmaatschap. U kan er de nodige formulieren bekomen of inleveren om te archiveren. U wordt, indien gewenst, geholpen met het invullen van de documenten (negatieve wilsverklaring patiëntenrechten, vroeger levenstestament, en wilsverklaring inzake euthanasie).
U kan terecht met al uw vragen over het levenseinde, de wetgeving met betrekking tot euthanasie, patiëntenrechten, enzovoort.

Zolang het nodig is, wordt alleen op afspraak gewerkt.
Afspraken zijn beperkt tot 30 minuten.
Gelieve een mondmasker te dragen.
RWS houdt rekening met de huidige situatie en ieders gezondheid.
Met dank voor uw begrip.

ANTWERPEN
Italiëlei 153, Antwerpen
Enkel op afspraak elke eerste en derde donderdag van de maand van 13.30 tot 16.00 uur.
Voorafgaand afspraak te maken via onze coördinator Trees de Kind 03 272 51 63 op dinsdag en vrijdag tussen 9.00 en 12.30 uur of via mail info@rws.be.

TURNHOUT
Het Huis van de Mens,
Begijnenstraat 53, Turnhout
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (dinsdag en vrijdag tussen 09.00 en 12.30 uur) van het secretariaat Antwerpen en zij regelt het verder of via mail info@rws.be.

MECHELEN
Vrijzinnig Centrum DE SCHAKEL Mechelen
Steenweg 32, Mechelen
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (dinsdag en vrijdag tussen 09.00 en 12.30 uur) van het secretariaat Antwerpen en zij regelt het verder of via mail info@rws.be.

HASSELT
Een persoonlijk gesprek met Johan Jacques kan na afspraak.
Je kan hem bereiken via mail :
johan.jacques@telenet.be of
0474 796 256.
Een videochat kan ook via WhatsApp of facetime.

GENT
Vonkel,
Zwijnaardsesteenweg 41-43, 9000 Gent
Elke derde woensdag van de maand van 14 tot 16 uur. Voorafgaand afspraak te maken via onze coördinator Trees de Kind 03 272 51 63 op dinsdag en vrijdag tussen 9.00 en 12.30 uur of via mail info@rws.be.

Secretariaat

Trees de Kind
Administratief coördinator

RWS is er voor iedereen, al 38 jaar!
Aarzel niet om hulp of informatie te vragen

Hallo,

U kan bij mij, Trees de Kind, terecht voor praktische informatie en tips.
Per brief, via mail op **info@rws.be** of telefonisch op het nummer **03 272 52 63**.
Ook op de website **www.rws.be** vindt u heel wat informatie.

Het secretariaat is telefonisch bereikbaar op dinsdag en vrijdag van 09.00 tot 12.30 uur. Vragen over lidgeld en documenten kan u dan stellen.

Telefoneren kan echter de hele week op hetzelfde nummer en dat **24/7**.
RWS-medewerkers beantwoorden dan uw vragen. Hou liefst rekening met de kantooruren en respecteer indien mogelijk de avonden en de weekends. Voor héél dringende gevallen kan er natuurlijk een uitzondering gemaakt worden.

Wenst u een **persoonlijk contact**, maak dan een **afspraak**. Hiernaast vindt u een overzicht van onze permanenties.

Ik vraag u vriendelijk om steeds uw **lidnummer** bij de hand te hebben. Zeker als u telefoneert. Uiteraard is dat verzoek ook geldig voor correspondentie per brief of mail. Naast uw adres vermeldt u dus ook uw lidnummer.
Met dit lidnummer is het inderdaad een koud kunstje om snel uw gegevens op te zoeken. Let wel: de telefoonpermanenties 24/7 hebben niet direct toegang tot het ledenbestand en kunnen bijgevolg minder snel antwoorden.
Uw lidnummer vindt u op uw jaarkaart én op de omslag (bij uw adres) waarin het kwartaalblad verstuurd wordt.

Ik ben er voor u als u **documenten** nodig heeft (negatieve wilsverklaring patiëntenrechten, vroeger levenstestament en/of wilsverklaring inzake euthanasie). Ingevulde documenten hoeft u niet aangetekend te verzenden. Een gewone postzegel volstaat.

Tenslotte wil ik het nog hebben over **betalingen** aan RWS:
- vermeld steeds uw lidnummer. Als u voor meerdere personen betaalt, vermeld dan alle namen en lidnummers
- geef zeker bij de overschrijving onder "Vrije mededeling" de reden van de betaling. Bijvoorbeeld "lidgeld", "inschrijving voor een bepaald evenement", "bestelling DVD of boek", enzovoort.
- hou de overschrijvingen "gescheiden": betaal afzonderlijk voor elke soort bestelling en combineer bijvoorbeeld niet met de betaling van uw lidgeld.

Trees de Kind

Johan Jacques

Voor de rubriek "Achter de schermen" blijven we niet in de buurt van het RWS-kantoor. We nemen u mee naar de warmste provincie van het land, waar Johan Jacques informatie verstrekt over Recht op Waardig Sterven, de negatieve en positieve wilsverklaring, wetgeving rond euthanasie en het RWS-lidmaatschap.

Johan, jij verdedigt de RWS-burcht in Limburg. Hoe is dat tot stand gekomen?
In 2016 vond ik een advertentie waarbij RWS op zoek was naar vrijwilligers. Vermits het thema mild levenseinde goed aansluit bij mijn levensvisie heb ik mij kandidaat gesteld. Wat mij is bijgebleven was het hartelijke onthaal op de hoofdzetel maar ook de openheid omtrent mijn levensvisie.

Een warm onthaal … warmte en openheid zijn inderdaad sterktes van het RWS-bestuur. Wat zijn jouw sterktes?
Ik ben goed in het verstrekken van informatie aan groepen. Anderzijds vind ik het fijn om mensen tijdens een persoonlijk gesprek de mogelijkheden omtrent een zacht levenseinde te verduidelijken en ook om hen praktische adviezen mee te geven.

Uitleg verstrekken, een groep motiveren, daar had jij tijdens je actieve loopbaan ervaring mee.
Ik ben momenteel met SWT *(Stelsel van Werkloosheid met bedrijfsToeslag, het vroegere brugpensioen)*. Ik heb vooral gewerkt in de automobielindustrie en aanverwante sectoren. Zo deed ik de aankoop en de kwaliteitszorg bij Monroe, een schokdemperfabrikant. Maar het grootste deel was ik werkzaam in de logistiek (warehousing & distribution). Dit onder andere bij SKF, een lagerfabrikant. De laatste 15 jaren van mijn loopbaan was ik als supervisor verantwoordelijk voor de binnenkomende goederen bij TPCE *(Toyota Part Centre Europe)*. Hier stuurde ik een ploeg van ongeveer 115 medewerkers aan.

De automobielsector is keiharde business, waar sociale conflicten met een dramatische afloop vaak voorkomen. Ik denk aan Ford Genk, Opel Antwerpen, Renault Vilvoorde om slechts enkele groten te noemen. Hoe ging het er bij de toeleveranciers aan toe?
De sluiting van auto-assemblagefabrieken is er stevig ingehakt bij duizenden werknemers, die ontslagen werden. Die sluiting heeft op veel onbegrip gestuit met heel wat sociale onrust als gevolg. En ik begrijp ook die reactie en leefde heel erg met deze mensen mee.
Beslissingen om een fabriek te sluiten worden genomen op mondiaal niveau. Hierbij hebben de lokale vestigingen meestal geen inspraak. Vaak ligt winstoptimalisatie aan de basis. Is dit een schaduwzijde van het hedendaags neoliberalistisch denken vraag ik me dan soms af ?

In dergelijke periodes delen ook toeleverings- en aanverwante bedrijven in de klappen. Maar omdat bijvoorbeeld Monroe schokdempers maakt voor verschillende automerken wordt dit intern makkelijker opgevangen. Vaak is het zo dat als één automerk minder winst boekt, het een ander merk voor de wind gaat. Schommelingen binnen de productie worden dan zo, zij het deels, opgevangen. Ook interims en tijdelijke werknemers vangen deze pieken en dalen op, waardoor vaste werknemers meer werkzekerheid hebben.
In de bedrijven waar ik gewerkt heb, heb ik daar tijdens mijn loopbaan gelukkig weinig nadelen van ondervonden. En als er een heel donkere bui kwam aanzetten, ging ik op voorhand op zoek naar een andere job. Ik besef dat ik geluk gehad heb en ben daar erkentelijk voor.

Je "bestudeert" ook al bijna twintig jaar het boeddhisme. Hoe heb je persoonlijk het contrast commercie op de werkvloer versus de ingetogenheid van deze levensbeschouwing ervaren?
Naast bestuderen, begrijpen en beoefenen van boeddhisme is het voor mij belangrijk hoe ik deze levensvisie kan integreren in mijn dagelijkse leven. Vaak wordt bij boeddhisme een beeld opgeroepen van een monnik of een kluizenaar die wat teruggetrokken in totale vrede leeft met zichzelf. Zelf wil ik me niet onttrekken aan de samenleving, maar er ten volle in staan en deze ook ervaren in al zijn aspecten, ook de onaangename.
Ondernemen en winst maken is niet per se negatief. Ik geloof dat de meeste bedrijven en organisaties het goed voor hebben. Jammer genoeg bestaan er ook excessen.
Volgens het boeddhistisch gedachtegoed is het belangrijk om zo weinig mogelijk 'duhhka' te veroorzaken. Duhhka is een Sanskriet woord en wordt meestal vertaald als lijden, ook wel omschreven als pijn, onbevredigende ervarin- ▶

gen of ongemak. Dit zowel binnen onze eigen geest als in de wereld. Zo sluit het concept 'maatschappelijk verantwoord ondernemen' heel mooi aan bij het boeddhistisch gedachtegoed.
Ook al zijn situaties lastig en gebeuren er dingen waar ik het moeilijk mee heb, dan blijft het toch de oefening om te proberen gebeurtenissen vanuit verschillende perspectieven te benaderen en van daaruit te handelen met als leidraad het reduceren van duhhka.

Op je website *meditatieenboeddhismeinlimburg.be* geef je een vrij volledig beeld van je activiteiten. Je haalt ook andere meditatievormen als mindfulness aan. Kan je over dat laatste een bondige uitleg geven?
Soms maak ik een vergelijking met sporten. Binnen de familie 'sport' bestaan heel wat disciplines zoals voetbal, veldrijden, tennis, triatlon en ga zo maar verder. Voor de meesten is het duidelijk hoe een bepaalde sport in zijn werk gaat.
Zo bestaat er binnen de meditatiewereld ook een heel scala aan varianten. Iedere vorm of techniek heeft zo zijn eigen accenten. Voor een starter is het meestal wat zoeken om een weg te vinden.
Zelf beoefen ik meditatie met als inspiratiebron het boeddhistische gedachtegoed. Ook hier bestaan er meerdere vormen en technieken.

We kunnen nog lang over boeddhisme praten: over de geschiedenis van Siddharta Gautama Boeddha tot de Dalai Lama en de Belgische erkenning van het boeddhisme als niet-conventionele levensbeschouwing *(oktober 2020, bij de start van de nieuwe regering)*, maar ik stel voor terug te keren naar ons hoofdthema: RWS. Is er op die vijf jaar een andere houding tegenover euthanasie? Is er een groei in het aantal leden? Volgens mijn informatie telt RWS nu een kleine 400 leden in Limburg.
Levenseinde is een gegeven waar ieder mens vroeg of (hopelijk) laat mee wordt geconfronteerd. Velen kijken eerder angstig naar een langdurige en pijnlijke, zowel mentaal als fysiek, laatste levensfase.

Aan de eindigheid van het leven denkt men ook niet graag. Maar toch worden we ermee geconfronteerd: hetzij in de familie of vriendenkring ofwel zelf door ziekte. Op dergelijke momenten wordt men wakker geschud en staat men stil bij het eigen levenseinde. Goede informatie over welke mogelijkheden er bestaan om de laatste levensfase zo mild mogelijk te laten verlopen of over euthanasie is dan erg welkom. De Belgische wetgeving voorziet mogelijkheden, maar deze zijn vaak onvoldoende gekend. Als vrijwilliger bij RWS is het voor mij niet alleen waardevol om mensen informatie te kunnen aanbieden, maar ook een luisterend oor, en indien nodig wat richting te kunnen geven. In de provincie waar ik woon, zijn de meeste ziekenhuizen en verzorgingsinstellingen katholiek. Er worden goede diensten verleend en de zorgverleners hebben het beste voor met de patiënt. Echter leeft in deze instellingen ook vaak de visie dat het moreel of ethisch niet verantwoord is om een leven op verzoek van een hulpzoekende actief te beëindigen. Zo ontstaat er een spanningsveld tussen heersende visies en wensen van individuele patiënten.
Zelf ben ik heel erg voorstander om het individu de mogelijkheid te geven om in volledige vrijheid een keuze te kunnen maken die dan ook wordt gerespecteerd. Maar ik vind het ook goed om een rem in te bouwen zodat mensen niet impulsief of tijdens een tijdelijk lastige periode al te snel overgaan naar een actief beeindigen van hun leven.

Hoe heb je dit coronajaar doorgemaakt en welke invloed had de pandemie op je activiteiten, privéleven en hobby's?
Als gevolg van de pandemie zijn de mogelijkheden tot ontspanning erg beperkt. Dit heeft als gevolg dat men veel meer op zichzelf wordt teruggeworpen. In eerste instantie vervelend en soms lastig om te dragen.
Ik mis de fysieke nabijheid van anderen. Elkaar ontmoeten en een knuffel kunnen geven.
Vanuit die positie is het ook boeiend om na te gaan welke mogelijkheden er wel zijn. Zo heb ik gemerkt dat er tijdens de lockdown dingen verschoven zijn. Oude hobby's werden weer

opgenomen. Zo ben ik opnieuw gaan schilderen. Een creatieve bezigheid die al een aantal jaren was stilgevallen. In mijn atelier lag nog nog een schilderij dat gedurende al die tijd onafgewerkt was blijven liggen. Gedreven door de zoektocht naar zinvolle invullingen ben ik er opnieuw aan begonnen. Het voelt fijn en deugddoend aan.
Sinds een zestal jaren doe ik aan meubelmakerij. Eén avond per week ga ik naar de cursus omdat daar houtbewerkingsmachines beschikbaar zijn. Ik ben dan ook erg blij dat de scholen voor volwassenenonderwijs open blijven, ook al is het in een beperkte modus. Momenteel ben ik een raiban aan het maken, dit is een laag Japans zitmeubel.
Ook zijn er veel meer online initiatieven. Een gelegenheid om je te verdiepen in de wereld van videochat en je deze technieken eigen te maken.
Tijdens de eerste lockdown heb ik ook deelgenomen aan een belcirkel. Eén keer per week werd ik opgebeld om in dezelfde week de volgende van de kring te contacteren.
We zijn nu meer dan een jaar in deze pandemietijd en soms denk ik: hoe zag mijn dag er ook weer precies uit voor de eerste lockdown ?

Op het moment dat dit blad in de brievenbussen ligt is het juli en volop zomer. Hopelijk is de pandemie dan ook grotendeels voorbij. We wensen het iedereen toe.

Dank Johan voor je bijdrage.

Mick De Wachter
RWS-Redactieraad

Noot: op de voorlaatste pagina vindt u een schilderij van Johan Jacques

OPNAME IN ZIEKENHUIS OF ZORGINSTELLING

Naar aanleiding van opmerkingen van enkele leden en ook het bestuursorgaan wil RWS iedereen het advies geven ruim voorafgaandelijk te informeren of de instelling akkoord gaat met de euthanasieprocedures en finaal ook, indien nodig en gewenst, met de uitvoering hiervan.
RWS verwijst in dit verband naar een uitgebreid artikel hieromtrent in een van de vorige kwartaalbladen.
Indien u twijfels hebt bij het standpunt of antwoord, vraag expliciete toelichting. Uw mening telt.
Als RWS-lid bent u begaan met levenseindebeslssingen.
Wij danken iedereen die in het verleden een verslag of opiniestuk instuurde.
Daarmee krijgen wij bevestiging van wat er leeft in de maatschappij.
Onze adressen: info@rws.be en redactieraad@rws.be.

CREATIEVE VRIJWILLIGERS VOOR DE REDACTIERAAD

De redactieraad zoekt woordkunstenaars.
Heeft u een vlotte en creatieve pen? Heeft u affiniteit met de problematiek rond het levenseinde? *Word* is geen onbekende voor u? Zou u graag een boek of film bespreken? Een interview afnemen? Bent u een puzzelaar, die bijvoorbeeld graag woordzoekers of kruiswoordraadsels samenstelt?
En wilt u op vrijwillige basis meewerken aan het RWS-kwartaalblad?
Dan bent u dé ideale versterking van onze redactieraad.
Wij verwachten van u de beloofde inzet en het nakomen van de gemaakte afspraken.
Een kleine vrijwilligersvergoeding kan voorzien worden.
Stuur een mail met uw motivatie en uw ervaringen naar redactieraad@rws.be en misschien wordt u, of beter jij, onze versterking!

OPROEP WEST-VLAANDEREN

RWS heeft naast de zetel in Antwerpen vier contactpunten, waar u op afspraak terecht kunt voor uw vragen over het levenseinde. Die praktische gegevens vindt u op bladzijde 13 van dit blad.
West-Vlaanderen is echter niet vertegenwoordigd en dat is jammer, daar proberen wij iets aan te doen. Wat wordt van zo'n contactpunt verwacht? Lees even het interview met Johan Jacques, die in het oosten van ons land informatie verstrekt. Hopelijk voelt u er iets voor om West-Vlaanderen op de RWS-kaart te zetten. Interesse en meer informatie nodig? Meldt u op info@rws.be.

VERVOLG PRIKBORD OP BLZ. 24

Woordzoeker

B	E	S	P	R	E	K	I	N	G
U	I	T	L	E	N	E	N	B	E
L	S	O	E	K	D	O	B	E	N
C	A	E	S	O	U	B	L	I	I
S	T	N	A	M	O	R	E	G	E
E	N	E	U	S	H	E	T	O	T
E	A	Z	T	L	N	D	T	L	E
L	F	E	E	A	I	N	E	I	N
P	R	L	U	G	E	I	R	R	K
I	K	U	R	D	N	K	S	T	G

ZOEK VOLGENDE WOORDEN EN STREEP ZE DOOR.
DE LETTERS DIE OVERBLIJVEN VORMEN EEN WOORD:

AUTEUR - BESPREKING - DRUK - FANTASIE - GENIETEN - INHOUD - KINDERBOEK - LEESCLUB - LETTERS - LEZEN - OMSLAG -ROMAN - TRILOGIE - UITLENEN.

Ontdek de oplossing elders in dit blad!

IK WORD LID VAN RWS

VOLLEDIG INGEVULD EN ONDERTEKEND STUREN NAAR: RWS, ITALIELEI 153, 2000 ANTWERPEN

Ik wens deel uit te maken van ***Recht op Waardig Sterven vzw*** en stort op bankrekening: ***BE19 3200 2641 7012*** van RWS **€ 20** (per persoon), **€ 40** (2 personen op hetzelfde adres) **€ 50** (vanaf 3 personen op hetzelfde adres) en vermeld op de overschrijving duidelijk 'Nieuw lid' + naam + jaartal

Naam 1 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Naam 2 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Straat / nr _____

Postcode _____ Woonplaats _____

Geboortedatum _____ Tel + E-mail _____

Handtekening + datum

OP OVERSCHRIJVING VERMELDEN:
'Nieuw lid' + naam + jaartal

IK GA MET JE MEE

Gea van Beuningen & Erik van Ophoven

Hallo,

Ik las dat in het kwartaalblad van RWS boekentips worden opgenomen. In dat kader wil ik u graag informeren over de roman *Ik ga met je mee*. Het boek won in Nederland de juryprijs van de Indie Awards voor beste in eigen beheer uitgegeven boek en de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levenseinde schreef erover in haar ledenmagazine:

Een overlijdensadvertentie van een echtpaar dat samen uit het leven stapt, is de inspiratiebron geweest voor deze fenomenale roman. Het boek begint met een proloog, waarin Florine haar ontsteltenis deelt over het feit dat haar man heeft besloten niet levend bij haar afscheid te willen zijn. 'Ik ga met je mee', zegt Thom.

–

'Ben je helemaal gek geworden?' Mijn stem slaat over. Alles in mijn lijf trilt. Om hem, om mij, om ons. Ik ga met je mee. Waar is die man mee bezig? Wat heeft hij zich in zijn hoofd gehaald?

'Ik wil niet bij jouw afscheid aanwezig zijn. Althans niet levend.' Thom herhaalt wat hij zojuist op tafel heeft gegooid. 'Ik wil met je mee.' Zijn vingers vouwen het papier dicht dat kennelijk zijn argumenten bevat, maar waarop hij tijdens zijn betoog nauwelijks een blik heeft geworpen. Dat papier vergroot mijn paniek. Dit is geen bevlieging. Hij heeft hierover nagedacht.

–

Dan gaan we terug in de tijd, naar het moment waarop Florine en Thom elkaar leren kennen. Florine zit nog op de middelbare school, Thom is net gaan studeren. In korte hoofdstukken, afwisselend verteld vanuit het perspectief van Florine en Thom, ontspint zich een prachtig, maar ook realistisch liefdesverhaal. Florine en Thom zijn innig met elkaar verbonden, maar dat wil niet zeggen dat hun relatie altijd over rozen gaat. De ontsteltenis van Florine verbaast dan ook niet, evenmin als de onverzettelijkheid van Thom.

Ik schreef deze aangrijpende roman samen met Erik van Ophoven. Heeft u vragen? Laat het weten, wij beantwoorden ze graag. Mail uw vraag naar geaeriks@hotmail.com. Natuurlijk kunt u dit e-mailadres ook gebruiken om te laten weten wat u van ons boek vindt!

Ik ga met je mee is verkrijgbaar bij erkende boekhandels en via de bekende webshops.

Vriendelijke groet,

Gea van Beuningen
ISBN-nummer 9789090324722

EEN PLEIDOOI VOOR EUTHANASIE ZONDER GRENZEN Patrick Herbots

Over het boek:
In dit boek wordt de huidige Belgische euthanasiewetgeving uit de doeken gedaan, en wordt af en toe een blik geworpen over de grenzen heen, naar de situatie van onze noorderburen.

De auteur formuleert enkele voorstellen tot verandering. Volgens de auteur moet het zelfbeschikkingsrecht van het individu centraal komen te staan. De houding die zou moeten worden aangenomen t.a.v. het zelfbeschikkingsrecht kan het best samengevat worden met de woorden van de Belgische filosoof Gilbert HOTTOIS: "Behandel anderen niet zoals u behandeld wilt worden, maar zoals zij behandeld willen worden". Mensen die waardig willen sterven hebben lak aan pompeuze zinnen, zoals bijvoorbeeld "Het leven van ieder mens, ongeacht zijn gezondheidstoestand, handicap of lijden, behoudt zijn volledige waardigheid en moet worden gerespecteerd." Zulk standpunt getuigt van een totaal gebrek aan respect voor de vrije keuze van ieder individu en het recht op een waardig afscheid.

De auteur deelt de mening van de Nederlandse jurist Huib DRION die dertig jaar geleden reeds de stelling verdedigde dat mensen die klaar zijn met leven, bij de arts de nodige middelen moeten krijgen om zo hun leven op een eigen gekozen moment te beëindigen. Iemand die kiest voor euthanasie mag niet bevoogdend de les worden gespeld en er zouden hem ook geen voorwaarden meer mogen worden opgelegd. Iedereen is namelijk de bezitter van zijn eigen dood. De in dit boek voorgestelde wetswijzigingen moeten niet alleen beletten dat mensen nodeloos lijden tijdens hun laatste momenten op aarde, ze moeten ook helpen voorkomen dat mensen na een mislukte poging tot zelfmoord een droevige getuigenis uitmaken van het mislukt proberen, ze moeten helpen verhinderen dat hulpeloze mensen ertoe verplicht worden voor al hun behoeften een beroep te doen op verzorgers en moeten ten slotte preveniëren dat achterblijvers niet de kans krijgen om afscheid te nemen van hun dierbaren.

Het boek behandelt in aparte hoofdstukken:

- Euthanasie
- Wilsverklaring vs verzoek om euthanasie
- Geen wettelijke verplichting
- De rol van de apotheker
- De euthanasieaangifte en het registratiedocument
- Federale controle- en evaluatiecommissie & Samenstelling van de FECC
- Sancties
- Juridische gevolgen van de euthanasie
- Euthanasie en andere rechten. Enkele losse bedenkingen
- Besluit: enkele voorstellen van wetswijziging

Over de auteur:
Patrick Herbots is advocaat aan de balie van Antwerpen. Hij publiceerde eerder in juridische tijdschriften zoals *R.W., AdvocatenPraktijk, T. Strafr., NjW, Postal Memorialis, Vigiles, Rev.Dr.Mil., Jura Falconis en De Juristenkrant* evenals in niet-juridische tijdschriften zoals *Meet Music Magazine, Joods Actueel en China Vandaag*. Van zijn hand verscheen eveneens het boek *Meer dan 100 dagen*, uitgegeven bij Free Musketeers.

ISBN: 9789046611012
Aantal Pagina's: 287
Status: Verschenen - bestelbaar - leverbaar
Prijs: € 39,00
Uitgever : Maklu-Uitgevers nv
https://maklu.be/MakluEnGarant/BookDetails.aspx?id=9789046611012

Wat heeft een Engelse lady te maken met de prik in uw arm?

Lady Mary Wortley Montagu,
National Portrait Gallery, London.

Beste lezer, wanneer u dit kwartaalblad leest, bent u hopelijk al een eerste keer of misschien wel al volledig gevaccineerd tegen COVID-19. Een simpele injectie beschermt ons nu tegen de zware gevolgen van deze virusinfectie.
Toch is het niet altijd zo eenvoudig geweest.
De geschiedenis leert ons dat tot in de achttiende eeuw mensen massaal stierven aan besmettelijke ziekten waarvan het pokkenvirus (variola) wel het meest gevreesde was.

De eerste aantekeningen over mensenpokken in Egypte en China dateren van ongeveer 1000 v.C. De Egyptische en Romeinse legers brachten de ziekte naar Europa en via kolonisatie werd ze soms bewust in Amerika en Afrika geïmporteerd om de inheemse bevolking, die geen immuniteit had tegen deze ziekte, te decimeren.

Dankzij een wereldwijde vaccinatiecampagne werden pokken uiteindelijk in 1980 door de WHO als uitgeroeid beschouwd.
Wat is het verhaal achter de ontdekking van dit vaccin? Edward Jenner, een Engelse arts (1749-1823), wordt algemeen beschouwd als grondlegger van de moderne vaccinatie.

Toch verdient één dame ook de nodige aandacht. Mary Pierrepont werd in 1689 in Londen geboren in een aristocratische familie. Als pientere jongedame met toegang tot de uitgebreide bibliotheek van haar vader, leerde ze zichzelf onder meer Latijn en besloot al op jonge leeftijd schrijfster te worden. Niet vanzelfsprekend voor een vrouw in die tijd.

Ze huwde tegen de zin van haar vader met Edward Wortley Montagu die een jaar na hun huwelijk als Brits ambassadeur naar Constantinopel in het Ottomaanse Rijk werd gestuurd. ▶

Tegen de normen van die tijd in, vergezelde zij haar man naar het huidige Istanboel. Haar verblijf aldaar heeft zij levendig beschreven in *The Turkish Embassy Letters*.

Daar viel het haar op dat pokken er veel minder slachtoffers maakte dan in Londen. Zelf had ze ervaring met de ziekte: haar eigen broer was eraan gestorven en zijzelf raakte in 1715 besmet met blijvende littekens als gevolg.

Ze maakte daar kennis met de techniek van variolatie of inoculatie die erin bestond dat etter uit de zweren van slachtoffers via een krasje in de huid bij gezonde mensen werd aangebracht. De ontvanger van het besmettelijke pus ontwikkelde een mildere vorm van de ziekte en werd er immuun voor. Deze techniek was allicht uit China overgekomen.

Toen Mary Wortley Montagu vernam dat ze terug naar Engeland werden gestuurd, liet zij uit voorzorg hun zoontje varioleren. Hij heeft de ziekte nooit gekregen.

Enthousiast over deze methode bracht zij bij haar terugkeer een aantal Engelse artsen op de hoogte maar die stonden vrij sceptisch tegenover die nieuwe techniek. Het feit dat zij een vrouw was zonder medische opleiding speelde bepaald niet in haar voordeel.

Toen zij ook haar dochtertje in aanwezigheid van publiek, onder wie zich de persoonlijke arts van de koning bevond, liet varioleren, kreeg zij ook de steun van het koninklijk hof.
Eerst werden nog een paar testen uitgevoerd op gevangenen die de keuze kregen tussen de galg of zich laten varioleren –ze kozen natuurlijk voor dat laatste- en kinderen uit een weeshuis, die allemaal succesvol bleken.

Door al die publiciteit begon de praktijk van variolatie zich te verspreiden over Europa en tot in Amerika. Toch was die methode niet zonder gevaar: wie 'gevarioleerd' was, was zelf wel beschermd tegen pokken, maar kon de ziekte nog doorgeven. Bovendien konden door de gebruikte techniek andere ziekten zoals syfilis of hepatitis worden verspreid.

Toen Mary Wortley Montagu op 73-jarige leeftijd overleed, was Edward Jenner 13 jaar oud en in de leer bij een chirurg. Op 8-jarige leeftijd was hij eveneens gevarioleerd en had daar traumatische herinneringen aan over gehouden. Hij ging op zoek naar een betere en veiligere methode.

In 1796 ontmoette hij het melkmeisje Sarah Nelms, die op haar handen zweren vertoonde afkomstig van koepokken, een minder ernstige ziekte dan mensenpokken. Via de uiers kon die ziekte ook op mensen overgaan.

Het was vrij algemeen geweten dat melkmeisjes die besmet waren geweest met koepokken, veilig waren voor mensenpokken.

Verder bouwend op de techniek van variolatie gebruikte Jenner vocht van de zweren van Sarah Nelms en 'vaccineerde' in 1796 de 8-jarige James Phipps, het zoontje van zijn tuinman. Het jongetje kreeg enkele dagen milde bijwerkingen maar herstelde volledig en bleek immuun voor mensenpokken.
Jenner noemde zijn methode vaccinatie, naar het Latijn voor koe, vacca. ■

Mireille Fourneau
RWS-redactieraad
6 mei 2021

Referenties:

- *https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/29/lady-mary-wortley-montagu-de-moeder-van-de-vaccinatie-in-europa/*
- *https://www.eoswetenschap.eu/gezondheid/de-bijzondere-geschiedenis-van-het-vaccin*
- *https://www.nationaltrust.org.uk/features/who-was-lady-mary-wortley-montagu*

Afscheid van Paula Sémer (1925-2021)

Paula was een bekende radio- en televisiepresentatrice, programmamaakster, maar ook voormalig senator en eredoctor van de Universiteit Gent.

Ze was een voortrekster inzake vrouwenrechten en sociale thema's. Ook heeft ze altijd hartstochtelijk geijverd voor waardig sterven.

In een interview vorig jaar zei ze: "Ik vind het formidabel dat je niet machteloos moet liggen wachten op het doodgaan en het afscheid. Er kunnen uitstappen op een zachte, waardige manier is belangrijk voor mij."
Dat is ook zo gebeurd. Na een voltooid leven is ze waardig en vreedzaam overleden op 1 juni 2021.
'Ze bleef controle houden over haar leven en vroeg euthanasie' lezen we op haar rouwbericht.

RWS neemt afscheid van deze sociaal geëngageerde vrouw, die zich ingezet heeft voor het recht op euthanasie.

Euthanasie of sedatie?

Met stralende blijdschap op het gelaat, bewust tot de laatste seconde, is mijn echtgenote, moeder van drie fantastische kinderen, op haar aanvraag overgegaan tot toepassing van euthanasie.

Het is onmogelijk met woorden weer te geven wat zich heeft afgespeeld, thuis, op en rond het hospitaalbed de laatste weken van haar fysieke aanwezigheid bij ons.

Eind juni: Magda heeft een knagende buikpijn en wordt naar het hospitaal gestuurd.
Na zeer pijnlijke uren van onderzoek (scan, puncties, …) valt het verdict: kwaadaardig gezwel op de galwegen tegen de lever, operatie onmogelijk, immunotherapie nog niet van toepassing, enkel chemotherapie is mogelijk … De onmiddellijke en kordate reactie is: "Ik wil geen chemotherapie, ik wil geen hospitalisatie!".

De huisarts zal om de veertien dagen haar toestand evalueren. Zij dient onmiddellijk te verwittigen wanneer haar ogen geel, haar urine zeer donker, haar stoelgang wit wordt, en de pijn mag ongelimiteerd met pijnstillers onderdrukt worden.

Het moet eind oktober geweest zijn wanneer de verschijnselen zich voordoen. De huisarts zal nu wekelijks haar toestand opvolgen en kent haar het statuut van ernstige ziekte toe. Wij doen een beroep op thuisverpleging.

De vermoeidheid en de aftakeling slaan nu toe in versneld tempo, een hospitaalbed wordt aangevraagd. Op zeker ogenblik stokt haar ademhaling in de nacht. Dag en nacht zal voortaan een gezinslid bij haar waken en haar helpen op te staan om haar behoefte te doen… Het is van dan af dat het mooie verhaal van de 'honderd omhelzingen' begint, want iedere dag kan de laatste zijn.

Op zekere dag gebeurt het dat het belletje weer rinkelt: "Denis zet je ne keer kort bij mij, ik heb je iets bijzonders te zeggen: ik wil euthanasie, ik wil geen sedatie, het langzaam uitdoven met pijnstillende middelen die mijn hersenfunctie aantasten. Ik wil helder bewust blijven tot de laatste seconde, ik wil BEWUST/LIEFDEVOL overgaan en aankomen aan de overzijde."

Wanneer zij haar verlangen meedeelt aan de huisarts ziet hij geen enkel bezwaar. Hij zal een arts sturen die uiteindelijk de euthanasie zal uitvoeren met de goedkeuring van een tweede arts die niet behoort tot dezelfde praktijk.

Bij het eerste bezoek van de verantwoordelijke arts: "Mevrouw, jij bent wel erg kordaat!". Het maakt haar wel ongelukkig te horen dat het wel een maand kan duren eer er aan haar verlangen voldaan kan worden.

De onrust blijft knagen en de aftakeling versnelt zienderogen. Boven het middenrif is er nog slechts een geraamte, terwijl eronder buik en ledematen opzwellen in een ongeziene mate, ondanks de vochtafdrijvende medicatie.

Wanneer bij het derde bezoek datum en uur bepaald worden, dringt BLIJHEID ons huis binnen. De omhelzingen worden intenser, tranen van haar zusters (5) en haar trouwe vrienden vloeien, terwijl Magda haar wonderbaarlijke glimlach op het gelaat behoudt.

Eindelijk is er de laatste dag, de dag van verlossing uit het kaduke lichaam, dat nog nauwelijks een waardige menselijke daad toelaat. Rond de middag wordt het infuus geplaatst. De verpleger heeft de grootste moeite om een ader te vinden in de skeletarm.

Om 16 uur zijn de dokters aanwezig. Zij trekken zich terug in de eethoek voor de nodige voorbereidingen, terwijl zij ons woordenloos uitnodigen tot het ultieme afscheid. Een na een gaan we met een intense omstrengeling en de laatste woorden in liefdesvereniging met Magda/mama. We richten dan spontaan en gezamenlijk de blik naar de dokters als uitnodiging, vormen hand in hand een keten met de hand van Magda/mama, op weg naar haar zielenvrienden aan de overzijde.

Mijn getuigenis (en dit van een gelovige): DIT IS DE MOOISTE ERVARING VAN MIJN LEVEN.

Mijn besluit en het waarom van deze brief: indien het enigszins mogelijk is (geen totale verlamming door pijnen) pleit ik voor iedere mens voor het RECHT OP BEWUSTZIJN, namelijk een mens te zijn tot de laatste seconde van zijn verbinding met het fysieke lichaam. Dit en dit alleen zal toelaten waarlijk afscheid te nemen met een liefdesomhelzing die straalt van en naar, als een eenheid. ■

Denis Reynders
Houthalen-Helchteren

RWS-lid Jef Collignon stuurde ons zijn correspondentie met mevrouw Lise Vandecasteele, Vlaams parlementslid

12 februari 2021

Geachte mevrouw,

Ik las in de kranten volgende artikels :

1. Uw artikel: "Geen coronacrisis voor de zorgvastgoedbedrijven"
2. " Strijd om rusthuisbewoner barst los: wie bejaarde binnenhaalt, krijgt premie"
3. CEO van grootste groep woonzorgcentra: "70% zegt nooit naar een rusthuis te willen, dat is toch schrikken."
4. "Mensenrechten van ouderen geschonden tijdens de COVID–19-pandemie" Onder meer het recht op leven, het recht op gezondheid en het verbod op discriminatie werd met de voeten getreden.

Maar ik wil de stem van de rusthuisbewoners en potentiële rusthuisbewoners laten horen.
Recht op leven is een mensenrecht, maar ook het recht om zelf te beslissen hoe en wanneer we willen sterven, is een mensenrecht.

Mijn vrouw en ik zijn beiden 71 jaar; mijn vrouw kreeg in 2019 borstkanker en ik heb in 2020 een grote openhartoperatie ondergaan.

Wij beiden behoren tot de groep van 70% personen die zeker niet in een rusthuis willen belanden. Euthanasie, zelfeuthanasie of zelfmoord zijn de drie enig mogelijke oplossingen. Om zelfmoord te plegen denken we er aan een revolver te kopen, maar voor euthanasie hebben wij alle nodige documenten hiervoor overgemaakt aan onze huisarts.

Maar in praktijk wordt dit door wetten en reglementen praktisch onmogelijk gemaakt, zeker met de rechtszaken die er over gevoerd worden. De wetten worden goedgekeurd door mensen die door ons verkozen zijn : "volksvertegenwoordigers" en die onze belangen in de parlementen moeten verdedigen.
Daarom de vraag: wat moet er gedaan worden om het recht op euthanasie in realiteit toegankelijk te maken?

In bijlage 4 artikels die ik in dit verband geschreven heb in het kwartaalblad van Recht op Waardig Sterven.

Vriendelijke groeten,
Jef Collignon

23 februari 2021

Beste Jozef,

Dank voor al deze informatie! Ik deel zeker je bezorgdheid over waardig sterven. Ik heb niet meteen een antwoord op je vraag. Aan welke praktische problemen denk jij zelf waardoor de euthanasie niet altijd kan uitgevoerd worden? Zelf probeer ik dat recht voor mijn patiënten steeds te vrijwaren. Ik denk dat de discussie vooral gaat over jonge mensen met psychisch lijden?

Warme groeten,
Lise Vandecasteele

6 mei 2021

Beste Lise,

In de eerste plaats dankuwel voor het feit dat U de moeite hebt genomen om mijn mail te beantwoorden. Ik heb er lang over nagedacht om het juiste antwoord te formuleren.

In mijn artikel "Euthanasie of Zelfmoord" stel ik voor dat er in elk ziekenhuis naast de palliatieve zorg ook een afdeling euthanasie en zelf-euthanasie zou moeten zijn. Als de overheid zelfmoord niet kan beletten, is het haar taak om ervoor te zorgen dat mensen die uit het leven willen stappen dit op een menselijke en waardige manier kunnen doen.

De mogelijkheid van euthanasie is voor ons en voor veel anderen belangrijk en een geruststelling, niet alleen vanwege het niet in een rusthuis terecht willen komen, maar ook omwille van het feit dat wij en ook veel anderen ons niet meer thuis voelen in de huidige maatschappij. In onze jeugd hadden wij geen badkamer, telefoon, tv of auto. Vergeleken met de huidige levensstandaard waren wij zeer arm. Maar we kenden iedereen in onze buurt en we hadden persoonlijke contacten in plaats van sociale media. Dat is iets wat in de tegenwoordige maatschappij ontbreekt.

De taak van de politieke partijen is het algemeen belang van de samenleving in goede banen te leiden, maar zich zeker niet te bemoeien met het privéleven van de burgers. Het oordeel dat het leven voltooid is, ongeacht de leeftijd of gezondheidstoestand, is een individuele beslissing waarvan niemand het recht heeft die te verbieden.

Lezersbrieven

Met de huidige euthanasiewet zeggen de politieke partijen als het ware tegen de mensen die buiten de voorwaarden voor euthanasie vallen: "Als je wil sterven, spring dan maar onder een trein!"

Wat er moet gebeuren is dat ALLE politieke partijen het recht op zelfbeschikking van elk individu in hun programma opnemen om ervoor te zorgen dat iedereen die het wenst menswaardig kan sterven!

Vriendelijke groet,

Jef Collignon

11 mei 2021 (gericht aan RWS)

Beste,

U mag deze correspondentie opnemen in uw blad. Ook al gaf ik maar een korte repliek, maar ik deel jullie bezorgdheid zeker en vind waardig sterven een erg belangrijk onderwerp. Zowel in mijn rol als politica, als in mijn rol als huisarts, als in mijn rol als burger.

Mvg
Lise Vandecasteele

Prikbord

VERVOLG VAN BLZ. 16

DE DNR-PENNING

RWS gaf haar leden nu tweemaal de mogelijkheid een DNR-penning te bestellen. De eerste keer (3de kwartaal 2020) kregen we 222 bestellingen en nu (2de kwartaal 2021) waren er weer 127 bestellingen.
Heeft u twijfels, wilt u nog langer nadenken? Het kan want we zullen op regelmatige basis de bestelmogelijkheden herhalen. Sinds eind vorig jaar kunt u de penning trouwens ook bestellen via onze website.
Noot: ja, er is een bevestigingsoogje voor een ketting voorzien. ; -)

RECHT OP WAARDIG STERVEN DANKT

- Alle vrienden en leden die een extra steuntje geven aan onze vzw
- Kapittel In Eendracht Volharden, Antwerpen
- AL Marnix van Sint-Aldegonde, Antwerpen

Boeken & documenten

Bij RWS

Marc Cosyns & Johanna Vlaminck
Zoals ik het wil. Gesprekken over euthanasie

Marc Cosyns
Amelie Van Esbeen
De 93 – jarige die nú wou sterven.

Marc Cosyns & Julien Vandevelde
Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
Boek met dvd

Jef Hermans
De levende dode
Levenstestament & Wilsverklaring inzake euthanasie

Lieve Thienpont
Witsand

Het levenseinde
Vragen en antwoorden omtrent de wettelijke bepalingen in België

DVD te koop bij RWS

'End credits'
een film van Marc Cosyns en Alexander Decommere

In de boekhandel of op internet

Johan Braeckman & Dirk Verhofstadt (red.)
Etienne Vermeersch Nagelaten Geschriften
Uitgeverij Houtekiet
ISBN 9789089247520

Franky Bussche & Wim Distelmans
Een goede dood - 2002-2012: tien jaar 'controversiële' euthanasiewet?
ASPnEditions ISBN 9789054879909

Ann Callebert
Herstel als antwoord op euthanasie?
Uitgeverij Acco ISBN 9789462925502

Marc Cosyns
Verhalen voor het sterven gaan
E-book & Paperback
Uitgeverij Vrijdag ISBN 9789460012464

Marc Cosyns
MORE eutopia later (e-book)
Uitgeverij Vrijdag ISBN 9789460015076

Leen Dendievel
Georges en Rita
Uitgever: Horizon
ISBN 9789464100211

Amy De Schutter
Hoe je van een klaproos een wilde kat maakt
Witsand Uitgevers ISBN 9789492011626

Marc Desmet
Euthanasie: Waarom niet?
(E-book)
Uitgeverij Lannoo ISBN 9789401426664

Patrick Herbots
Een pleidooi voor euthanasie zonder grenzen
Maklu-Uitgevers
ISBN: 9789046611012

NIEUW

Mieke Maerten
Ik moet nu gaan
Uitgeverij Cyclus ISBN 9789085750734

Philip Nitschke en Fiona Stewart
Handboek de Vredige Pil
Uitgeverij Exit International Haarlem
ISBN 9789090308012
Ook digitaal verkrijgbaar via RWS

Lieve Thienpont
Libera me
Over euthanasie en psychisch lijden.
Uitgeverij Witsand ISBN 9789492011138

De pijn van anders zijn
Uitgeverij Academia Press
ISBN 9789401443562

Beschuldigd van gifmoord
Euthanasie voor assisen, een persoonlijk verhaal
Uitgever: Houtekiet
ISBN: 9789089248893

Eline Tijtgat
Doodgelukkig
ISBN 97890903066971

Annegreet van Bergen
Mijn moeder wilde dood
Uitgeverij Atlas ISBN 9789045016948

Ivo Uyttendaele
De Wetstrijd
Garant ISBN 9789044137040

Gea van Beuningen & Erik van Ophoven
Ik ga met je mee
ISBN 9789090324722

NIEUW

Hugo Van den Enden
Ons levenseinde humaniseren.
Over waardig sterven en euthanasie
VUBPress 2004 ISBN 9054873736

Els van Wijngaarden
Voltooid leven
Uitgever Atlas Contact
ISBN 9789045033044
E-book ISBN 9789045033136

Ine Van Wymersch
Als je wieg op drijfzand staat
Uitgever: Lannoo
ISBN 9789401472807

Ton Vink
EEN GOEDE DOOD
Euthanasie gewikt en gewogen
Uitgeverij Klement Utrecht, 2017
Paperback ISBN 9789086872244
E-book ISBN 9789086872251

Nuttige adressen

ADMD
Av. Eugène Plasky 144 Bte 3
1030 Schaerbeek
T 02 502 04 85
F 02 502 61 50
info@admd.be
www.admd.be

Vlaamse Alzheimer Liga
Gratis infolijn voor familieleden van
dementerenden en jong-dementerenden
T 0800 15 225 *(Gratis)*
www.alzheimer.be

Stichting tegen Kanker
Leuvensesteenweg 479
1030 Brussel
Kankerfoon 0800 15 802 *(Gratis)*
www.kanker.be

Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK)
Koningsstraat 217
1210 Brussel
Vlaamse kankertelefoon
T 078 15 01 51
e-kankerlijn@tegenkanker.be
*(elektronische variant van de
Vlaamse kankertelefoon)*
www.vlk.be

HuizenvandeMens
Alle informatie en adressen over morele
bijstand en vrijzinnige plechtigheden
Brand Whitlocklaan 87
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
T 02 735 81 92
www.deMens.nu
info@deMens.nu

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen
Voor alle adressen en informatie over
palliatieve zorg
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 02 456 82 00
www.palliatief.be

ALS-Liga
T 016 29 81 40
www.als-mnd.be

Humanitas
Psychologische begeleiding
T 0497 644 003

Multiple Sclerose Liga
Voor psycho-sociale begeleiding van
MS-patiënten en hun familie
Boemerangstraat 4
3900 Overpelt
T 011 80 89 80
MS Infolijn 0800 93 352 *(Gratis)*
www.ms-vlaanderen.be

SENSOA
Vlaams expertisecentrum voor
seksuele gezondheid en voor
mensen met HIV
President Building, 5de verdieping
Franklin Rooseveltplaats 12
2060 Antwerpen
T 03 238 68 68
www.sensoa.be

Tele-Onthaal
Telefonische ondersteuning ivm
persoonlijke zorgen en relatieproblemen
T 106 *(Gratis)*
www.tele-onthaal.be

Trefpunt Zelfhulp
Voor informatie en adressen van
zelfhulpgroepen in Vlaanderen
E. Van Evenstraat 2c
3000 Leuven
T 016 23 65 07
www.zelfhulp.be

VONKEL vzw
Een luisterend huis
Zwijnaardsesteenweg 41-43
9000 Gent
welkom@vonkeleenluisterendhuis.be

Stichting LevenseindeCounseling (SLC)
info@levenseindecounseling.com
www.levenseindecounseling.com

De Einder
Postbus 9, NL-5050 AA Goirle
begeleiding@deeinder.nl
www.deeinder.nl - info@deeinder.nl

World Federation of Right to Die Societies en andere, niet aangesloten verenigingen:
adressen via het secretariaat van ***RWS***

Johan Jacques
Olieverf op doek

(Zie interview bladzijde 14 van dit blad)

Alles wat een begin heeft, heeft ook een einde.
Siddharta Gautama Boeddha (ca. 450 – 370 voor onze tijdrekening)

38
1983 - 2021

RWS RECHT OP WAARDIG STERVEN

Belangrijke data te noteren in uw agenda

Donderdag 7 oktober 2021 - Aanvang 10.30 uur

Duur: ongeveer 1 uur. Mogelijkheid tot stellen van vragen na de lezing.

DIGITALE LEZING "BESLISSINGEN BIJ LEVENSEINDE"

Dr. Marc Van Hoey, voorzitter RECHT OP WAARDIG STERVEN

U moet wel uw e-mailadres doorgeven aan RWS via info@rws en liefst vóór woensdag 6 oktober 2021.

Deze lezing is een goede introductie op de happening van 9 oktober.

Zaterdag 9 oktober 2021 - 10.00 tot 12.00 uur

Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Campus Italiëlei (ingang)

INTERNATIONALE DAG VAN DE PALLIATIEVE ZORG

RWS-HAPPENING

LANCERING PODCAST RECHT OP WAARDIG STERVEN
"Voltooid leven is een eigen keuze en een eigen recht"

Programma:
* Inleiding en kadering
* Uitzending podcast eerste aflevering
* Interactief gesprek met publiek

Publiek is welkom mits inschrijving vooraf op info@rws.be eveneens vóór woensdag 6 oktober 2021.

De coronamaatregelen van dat moment worden toegepast.

Gelieve duidelijk te specifiëren of u inschrijft voor 7 OKTOBER digitale lezing of 9 OKTOBER live RWS-happening of beide.